

Stasiewicz-Jasiukowa, Irena

Posiedzenie naukowe Zespołu Historii Metodologii

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/1, 219-221

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Z DZIAŁALNOŚCI

ZAKŁADU HISTORII NAUKI I TECHNIKI PAN

ZMIANY W STATUCIE

Sekretariat Naukowy PAN uchwałą z 13 VI 1967 poczynił zmiany w statucie Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. Polegają one na formalnym powołaniu Pracowni Badań Kopernikańskich* oraz na wprowadzeniu nowej nomenklatury jednostek organizacyjnych Zakładu, zwanych dawniej działami, a obecnie — pracowniami. Zgodnie z tymi poprawkami pion naukowy Zakładu dzieli się na następujące pracownie: Ogólnych Problemów Dziejów Nauki i Historii Nauk Społecznych; Historii Nauk Biologicznych i Medycznych; Historii Nauk Matematycznych, Fizyko-Chemicznych i Geologiczno-Geograficznych; Historii Techniki i Nauk Technicznych; Badań Kopernikańskich; Badań Naukoznawczych; Historii Nauki i Techniki w Krakowie; Dokumentacji i Informacji Naukowej (wraz z Biblioteką).

POSIEDZENIE RADY NAUKOWEJ

W dniu 25 października 1967 r. odbyło się posiedzenie Rady Naukowej Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN. Po przeprowadzeniu kolokwium habilitacyjnego dr Ireny Stasiewicz¹ Rada podjęła uchwałę nadania jej stopnia naukowego docenta. (Członkami komisji w, przwodzie habilitacyjnym byli profesorowie: B. Leśnodorski, P. Rybicki, B. Suchodolski; recenzentami — profesorowie: B. Baczek, Z. Libera, K. Opałek). Postanowiono otworzyć przewód habilitacyjny dra L. Szyfmana, powołując na recenzentów profesorów: Cz. Nowińskiego, K. Petruszewicza i T. Tomaszewskiego. Rada zaaprobowala przedstawiony jej przez Kierownictwo Zakładu plan badań naukowych na lata 1968—1969² oraz wyraziła poparcie dla wniosku o zatrudnienie mgr M. Frankowskiej na stanowisku adiunkta. W części naukowej posiedzenia prof. R. Hooykaas (z uniwersytetu w Amsterdamie) wygłosił odczyt na temat metodologii historii nauki³.

J. S.

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU HISTORII METODOLOGII

W dniu 14 listopada 1967 r. odbyło się w Krakowie zebranie Zespołu Historii Metodologii Zakładu Historii Nauki i Techniki PAN, na którym mgr Małgorzata Frankowska wygłosiła referat *Roger Bacon i kształtowanie się metodologicznego uniwersalizmu w średniowieczu*.

* Por. informację o faktycznym powstaniu tej pracowni w sprawozdaniu Zakładu za 1966 r. w nrze 2/1967 „Kwartalnika”, s. 497.

¹ Por. recenzję rozprawy habilitacyjnej doc. Stasiewicz *Poglądy na naukę w Polsce okresu oświecenia na tle ogólnoeuropejskim* na s. 150 niniejszego numeru.

² Por. część opisową tego planu na s. 241 niniejszego numeru.

³ Tekst tego odczytu zostanie opublikowany w najbliższym numerze „Organonu”.

Przyjmując tezę, że źródłem nowożytnej postaci idei jedności nauki — wyrowadzanej od Franciszka Bacona i Kartezjusza — należy szukać w XIII w., w szkole oksfordzkiej, ukazała autorka, iż właśnie u Rogera Bacona widzimy początki metodologicznych refleksji nad nauką w ilości i o jakości nie spotykanej u innych ludzi nauki tej epoki. W dziełach jego znaleźć można zawarte bądź *explicite*, bądź *implicite* oryginalne i twórcze rozważania nad metodą naukową, nad strukturą wiedzy i jej użytecznością.

Pojęcie *sapientiae totalis* jest u Rogera Bacona z jednej strony związane w sposób typowy dla średniowiecza z ideą jak najszerzej pojmowanego naówczas uniwersalizmu dotyczącego różnych dziedzin życia, a mającego swe źródło w ideologii chrześcijańskiej; z drugiej strony jednak, jest wyraźną konsekwencją koncepcji jednolitej i nierozdzielnej całości problemów metodologicznych, swoistego metodologicznego uniwersalizmu. Znajdująca się u podstaw refleksja nad istotą nauki, pogłębiona w ciągu następnych stuleci, wyda systemy Franciszka Bacona i Kartezjusza.

W ożywionej i interesującej dyskusji, która rozwinęła się po referacie, uczestniczyli: profesorowie Izidora Dąbska i Paweł Rybicki; docenci Tadeusz Kowalik i Irena Stasiewicz; dr Zbigniew Bezwiński; mgr Wanda Osińska i mgr Maria Władyka.

Jednym z centralnych punktów dyskusji była próba określenia miejsca i charakteru metafizyki w systemie Rogera Bacona. Prof. Dąbska, nawiązując do stwierdzenia referentki, iż metafizyka w ujęciu Rogera Bacona obok wymowy tradycyjnej spełnia również funkcję swego rodzaju „metanauki”, zwróciła się z prośbą o bliższe wyjaśnienie, w oparciu o szczegółową analizę baconowskich tekstów, jak przedstawia się w nich tradycyjne ujęcie metafizyki, głównie w aspekcie podziału nauk Rogera Bacona. O sprecyzowanie stosunku baconowskiej metafizyki od jego *scientiae experimentalis* prosiła autorkę referatu mgr Władyka. Doc. Stasiewicz natomiast — przypominając, iż w wiele wieków później Jan Śniadecki traktuje również metafizykę w sensie metanauki — zastanawiała się, czy rodowodu tego faktu szukać należy w koncepcji Rogera Bacona, czy też w tradycji arystotelesowskiej w szerszym tego słowa znaczeniu.

Zainteresowanie obecnych wzbudziło także pojęcie baconowskiej *scientiae experimentalis*: czy pod terminem tym rozumiał Roger Bacon wyłącznie metodę czy też określoną naukę (mgr Władyka) oraz, jeżeli jest to metoda, jak wygląda jej stosunek do eksperymentu i doświadczenia (doc. Stasiewicz).

Dużo miejsca poświęcono w dyskusji zagadnieniu baconowskiego podziału nauk, rozpatrując ten problem zarówno w relacji: Arystoteles — Roger Bacon (prof. Dąbska), jak i w relacji: układ nauk R. Bacona — XII-wieczne klasyfikacje nauk, np. Hugona od św. Wiktora (mgr Osińska). Prof. Rybicki, mówiąc o baconowskim ujęciu matematyki, zwrócił uwagę na powiązania z nurtem pitagorejsko-platońskim.

Szczegółowej analizie poddano także związki i analogie Rogera i Franciszka Bacona, przede wszystkim w zakresie idoli (dr Bezwiński, prof. Dąbska). Opierając się na wyżej wymienionym materiale ilustracyjnym, tj. na poglądach XIII-wiecznego Bacona i jego imiennika z epoki elżbietańskiej, wysunął dr Bezwiński tezę o trwałości pewnych elementów w historii nauki mimo historycznej zmienności form ich wyrażania.

Nawiązując do podstawowego założenia referatu mgr Frankowskiej o kształtowaniu się metodologicznego uniwersalizmu w średniowieczu sugerował prof. Rybicki, aby rozpatrywać to zagadnienie w aspekcie średniowiecznego uniwersalizmu „systematycznego”, który oddziaływał bardzo silnie na koncepcje myślicieli średniowiecza, a więc także Rogera Bacona.

Obok problemów ściśle merytorycznych należy także odnotować w dyskusji kilka wypowiedzi o tzw. charakterze warsztatowym, jak np. głos doc. Kowalika, szukającego odpowiedzi na pytanie, czy historykowi nauk społecznych wolno oceniać badane przez niego fakty z przeszłości bądź historyczne postacie z punktu widzenia nauki współczesnej, czy też głównym kryterium oceny winny być konteksty analizowanej epoki.

Ustosunkowując się do wypowiedzi w dyskusji, mgr Frankowska skoncentrowała się głównie na kilku problemach: po pierwsze — na stosunku metafizyki Rogera Bacona do metafizyki Arystotelesa; po drugie — na baconowskiej metodzie naukowej; po trzecie — na analizie miejsca i roli *scientiae experimentalis* w baconowskim podziale nauk.

Szczegółowe określenie, co rozumiał Roger Bacon pod terminem: „metafizyka”, nie jest — zdaniem referentki — sprawą najłatwiejszą o tyle, że mało jest na ten temat w jego dziełach wypowiedzi *explicite*. Metafizyka i nauka moralna, tj. planowana czwarta część dzieła *Scriptum principale*, podstawowa dla sprecyzowania pojęcia baconowskiej metafizyki — nie została zresztą w ogóle napisana; w *Opus Maius* i w dziełach matematycznych Bacona uwagi na ten temat są rozproszone. Uogólniając jednak, można stwierdzić, że baconowska metafizyka jest terminem wieloznacznym: traktuje ją Roger bądź w tradycyjnym arystotelesowskim sensie, bądź jako swoistą metodę — swego rodzaju metanaukę.

Analizując z kolei, w oparciu o baconowskie teksty, jego naukową metodę, zasygnalizowała mgr Frankowska jej dwustopniowość; metoda naukowa występuje więc na ogół u Rogera Bacona albo jako metoda studiów naukowych, albo jako metoda badań naukowych. Badania naukowe są, naturalnie, stopniem wyższym — adept wiedzy może przejść do nich dopiero po odbyciu naukowych studiów.

Irena Stasiewicz

POSIEDZENIE NAUKOWE ZESPOŁU ODRODZENIA

Na zebraniu Zespołu Odrodzenia, które odbyło się w Krakowie 14 listopada 1967 r. pod przewodnictwem prof. Henryka Barycza, przedstawiony został referat dr Karoliny Targosz *Mecenat naukowy dworu królewskiego w dobie panowania Ludwika Marii Gonzagi (1646—1667)*.

Na wstępie autorka nawiązała do swego poprzedniego referatu na temat francuskiego okresu życia polskiej królowej, w którym zajmowała się jej intelektualnym przygotowaniem wyniesionym z Francji. Ludwika Maria jako jedna z *femmes savantes* swoich czasów okazała się w Polsce mecenasem nauk u boku dwóch swoich kolejnych małżonków — Władysława IV, na którego dworze mecenas naukowy był już od lat ugruntowany, oraz Jana Kazimierza, indywidualności mniej pod tym względem wybitnej od starszego brata, kontynuującej jednak jego linię protektoratu nad uczonymi.

Autorka przedstawiła wyniki dworskiego mecenatu w różnych gałęziach wiedzy. W dziedzinie nauk ścisłych omówiła eksperymenty próżniowe Waleriana Magniego na dworze Władysława IV, od strony ich refleksów na gruncie francuskim i powstałej polemiki o pierwszeństwo. Prace Tytusa Liwiusza Burattiniego i Pawła del Buono w zakresie mechaniki i astronomii powiązała referentka z kierunkiem badań współczesnej florenckiej Akademii del Cimento i Akademii Montmorra w Paryżu, z którymi uczeni z dworu warszawskiego pozostawali w ścisłych związkach. Prezentując postacie licznych królewskich lekarzy — Augustyna Courrade, Jana Klaudiusza De la Courvée, Wilhelma Davidsona, Marcina Bernhardiego-Ber-